

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

”Det går att överleva utan lek men inte leva”
En studie om pedagogers förhållningssätt till barn som inte leker

Lotta Ekelund & Anneli Hallén

”Barn som inte leker/Förskola LAU350”

Handledare: Bibbi Ljungvall

Rapportnummer: VT07 2611-138

Abstrakt

Examensarbete inom lärarutbildningen 10 poäng

Titel:	”Det går att överleva utan lek men inte leva” En studie om pedagogers förhållningssätt till barn som inte leker
Författare:	Lotta Ekelund & Anneli Hallén
Termin och år:	Vårterminen 2007
Kursansvarig institution:	Göteborgs universitet. Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildningen.
Handledare:	Bibbi Ljungvall
Examinator:	Inger Björneloo
Rapportnummer:	VT07 2611-138
Nyckelord:	Förskola, leksvaga barn, pedagoger

Anledningen till att vi valt ta upp ämnet om barn som inte leker var att vi sett fall ute i verksamheten där barn stått utanför gemenskapen. I läroplanen för förskolan poängteras det att man ska skapa en trygg miljö för barnen samt att leken är viktig för barns utveckling och lärande (Lpfö, 1998). Frågan vi ställde oss var: Vad händer med de barn som inte leker? Hur arbetar man med att få med alla barn in i leken ute i verksamheten och vad har pedagogerna för syn på det hela? Frågorna bidrog till att sedan bli vårt syfte i arbetet.

Metoden bygger på intervjuer med tio verksamma pedagoger ute i förskolan. Genom vår undersökning fann vi att pedagogerna ute i verksamheten är väldigt medvetna och kunniga. Deras genomgående tankar kring leken är att den har en betydande roll för barn. Genom leken anser pedagogerna att barnen lär sig fungera socialt, bearbeta upplevelser och att den också är en förberedelse för vuxenlivet.

Respondenterna betonar att de hela tiden måste finnas till hands och se barnen i deras lek. Något som nämndes flera gånger av våra intervjuade var att tryggheten är en grundförutsättning för att få verksamheten att fungera. Vårt arbete visar att pedagogerna har en förmåga att se och upptäcka barn som inte leker, samtidigt finns det ett eller flera leksvaga barn på näst intill alla avdelningar.

Utifrån detta menar vi att leken har en stor och betydelsefull roll, därför är det viktigt att ingen individ glöms bort. Alla måste få leka och som pedagog har man ett stort ansvar gentemot barnen att få dem med i gemenskapen:

*”Man måste komma ihåg att vattna och vara rädd om alla sina blommor”
(Folkman & Svedin, 2003 s. 40-41)*

Förord

Vi, Lotta Ekelund och Anneli Hallén träffades för snart 3,5 år sedan när vi blev antagna till första terminen på lärarutbildningen. Vi upptäckte att vi på många sätt var väldigt lika och fungerar bra ihop. Nu är vi inne på vår sista termin och har följt varandra genom alla terminer.

Detta arbete har verkligen fulländat vår utbildning i och med att vi lärt oss hur man ser, förebygger och fångar upp leksvaga barn. Vi kommer definitivt ha nytta av denna kunskap under vår kommande tid som verksamma lärare.

Vi vill tacka pedagogerna ute i verksamheten som ställt upp och tagit sig tid att besvara våra intervjufrågor. Vi vill även tacka våra nära och kära som engagerat sig och visat ett stort intresse att hjälpa och stötta oss genom denna intensiva tid. Utan er hade vi inte fått fram vårt resultat.

TACK!

Göteborg 2007-05-28
Anneli & Lotta

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Abstrakt	2
Förord	4
1 Inledning.....	7
2 Syfte/frågeställning	8
3 Bakgrund/historik	9
3.1 Lekhistoria	9
3.2 Leken och dess betydelse.....	9
3.3 Gruppuppbyggnad.....	11
3.4 Kännetecken på barn som inte leker	12
3.4.1 Vad händer med de barn som inte leker?	12
3.4.2 Pedagogens roll i leken	12
3.5 Läroplan för förskola (Lpfö 98).....	14
3.6 Teorier kring lek	15
3.6.1 Vygotskij	15
3.6.2 Piaget.....	16
3.6.3 Eriksson.....	16
3.6.4 Fröbel	17
4 Metod/genomförande	18
4.1 Urvalsgrupp.....	18
4.2 Metodval	19
4.3 Genomförande.....	19
4.4 Behandling av material	19
4.5 Tillförlitlighet.....	20
4.6 Anonymitet	20
5 Resultat/analys.....	21
5.1 Pedagogers inställning till lek.....	21
5.1.1 Pedagogers definition av begreppet lek	21
5.1.2 Pedagogens roll i relation till barns lek.....	21
5.1.3 Pedagogers syn på lekens betydelse för barn	22
5.2 Vad kan man enligt pedagogerna göra för att få med alla barn i leken.....	23
5.2.1 Pedagogers sätt att uppmärksamma om ett barn står utanför den gemensamma leken	23
5.2.2 Vad anser pedagogerna är orsaken till att en del barn hamnar utanför den gemensamma leken	24
5.2.3 Pedagogernas sätt att få med barn in i leken	24
5.2.4 Vilka parter, ska enligt pedagogerna involveras i arbetet för att få med de leksvaga barnen	26
5.3 Bakomliggande orsaker till att barn hamnar utanför den gemensamma leken	26
5.3.1 Vilka orsaker, enligt pedagogerna, finns det till att barn inte leker	27
5.3.2 Går det enligt pedagogerna att förhindra att barn hamnar utanför den gemensamma leken	27
5.4 Leksvaga barn ute i verksamheten.....	28
5.4.1 Ute i verksamheten.....	28

5.5 Sammanfattning	29
6 Diskussion	30
6.1 Barn i leksvårigheter	30
6.2 Undersökningen	31
6.3 Observationer	31
6.4 Att ta sig tid.....	32
6.5 Pedagogers bakgrund och dess betydelse	32
6.6 Spår av teorier	32
6.7 Det livslånga lärandet	33
6.8 Förslag till kommande forskning.....	34
7 Slutord	35
8 Referenser.....	36
Bilagor	

1 Inledning

I läroplanen för förskolan poängteras det att man ska skapa en trygg miljö för barnen samt att leken är viktig för barns utveckling och lärande (Lpfö, 1998). Leken under de första åren är en förutsättning för att kunna leka när man kommer upp i åren (Johansson, Svedner 2001)(Knuttdotter 2003).

Som barn har vi båda haft bra förutsättningar för vår lek. Vi har haft föräldrar som medvetet stimulerat leken genom goda miljöer och aktivt deltagande. Detta har bidragit till att vi än idag är lekfulla, bjuder på oss själva och vågar göra bort oss. Vi anser att detta är nödvändigt för varje enskild individ eftersom vi tror att mycket grundläggs när vi är små. Väl på lärarutbildningen blev vi mer medvetna om hur viktig leken är. Genomgående för kurserna vi läst har varit att leka fram kunskap och att leken har en betydelsefull roll för barns utveckling.

Anledningen till att vi valt detta område är att vi vet hur viktig leken är. Ändå har vi upplevt att det i förskolan finns fall där pedagogerna enligt oss hämmat barns lek, inte varit fullt engagerade i barnet och att det i varje grupp funnits leksvaga barn. Med leksvaga barn menar vi de barn som på ett eller annat sätt står utanför eller har svårt att komma in i den gemensamma leken.

Genom att vi upplevt detta ute i verksamheten blev vi intresserade av att djupare gå in på hur man som pedagog kan få med barnen in i den gemensamma leken. Enligt oss bör det inte finnas barn som inte leker eller står utanför det sociala samspelet. Vi vill undersöka pedagogers förhållningssätt till lek samt hur man kan få med de leksvaga barnen i gemenskapen. Hur gör pedagogerna ute i verksamheten?

2 Syfte/frågeställning

Syftet med vårt examensarbete är att få och ge kunskap av pedagogers förhållningssätt till barn som inte leker och hur man som pedagog kan se och fånga upp dessa barn in i den gemensamma leken. Vi vill ta vara på verksamma pedagogers erfarenheter och synsätt. Vi har valt att genomföra en kvalitativ enkätstudie. Frågor skickades ut till tio förskollärare och barnskötare i olika åldersgrupper med olika verksamhetstid för att se om vi kan urskilja skillnader mellan pedagogers arbetssätt, kompetenser och syn på barns utveckling och lärande.

I vår studie har vi valt att använda oss av följande frågor:

- *Vad har pedagogen för inställning till lek?*
- *Vad kan man som pedagog göra för att få med alla barn in i leken?*
- *Vad finns det för bakomliggande orsaker till att barn hamnar utanför den gemensamma leken?*
- *Finns det enligt pedagogerna leksvaga barn ute i verksamheten?*

3 Bakgrund/historik

3.1 Lekhistoria

Sambandet mellan lek och lärande är något som genom tiderna uppfattats som en viktig del och ser man tillbaka till åren kring 1850 såg barnens ställning i samhället helt annorlunda ut mot vad den gör idag. Barn fick hjälpa till betydligt mer i hemmet och förväntades på många sätt vara mer vuxna än barn. Skulle de leka fick detta göras ute eftersom de skulle vara stillsamma och lugna inomhus. Få leksaker fanns i samhället och hemmen eftersom fattigdomen var stor i Sverige, därför fick barnen många gånger tillverka sina egna leksaker. Vuxna var nästan aldrig med och lekte utan fanns till hands inomhus när barnen skulle lära sig vett och etikett (Klingberg, 1971)

Tidigare var lek en aktivitet som barnen utförde utan vuxenvärlden och dess styrning, de lekte fritt och befäste det som de tidigare lärt sig. Synen på lek ändrades till att istället bli sedd som kommunikation mellan vuxenvärlden och barnen. Detta ansågs vara en väg till stimulans och lärande (Tullgren, 2003).

Ett pedagogiskt program utvecklades 1987 som gav pedagoger ansvaret att engagera sig och finna tid för lek. De skulle observera barnen och deras lekar, medla konflikter och tillföra material (socialstyrelsen 1987). I dessa sammanhang skapas det bra tillfällen som bidrar till att man som pedagog kan delta aktivt i leken (Tullgren, 2003). Detta synsätt är sammankopplat med föreställningar som återspeglas i Läroplanen (Lpfö 98).

Lek sågs tidigare som en anspråkslös och därmed onyttig aktivitet som barn sysselsatte sig med. Synen på lek har förändrats, man ser nu leken som en aktivitet vilket används för att ge legitimitet åt lärandet i framförallt förskolans vardag. (Löfdahl, 1999). I boken *Förskolebarns lek* betonar en pedagog vikten av att leken som form ska vara grunden till lärande (Löfdahl, 1999).

3.2 Leken och dess betydelse

Det finns en mängd vetenskapliga belägg för lekens välsignelser. Något som definierar lek är att den kräver att de som är med förstår vad som händer och att de förstår lekens regler och koder (Knutsdotter, 1991 och Berefelt, 1999). Vardagen kan vara eller bli en enda lång lek om man väljer att fånga upp leken i stundernas sammanhang (Berefelt, 1999).

Leken börjar redan när barnen är små. Föräldrar och omgivning leker på ett positivt sätt med barnen och uppmuntrar till lek i olika situationer. Det sociala samspelet mellan vuxen och barn är viktigt. Genom detta bygger barnet tidigt upp sin sociala karaktär. Samspelet mellan vuxna och barn ska alltså vara något lustbetonat. (Lillemyr, 1999). För att kunna utvecklas och komma vidare i livet är leken nödvändig (Tullgren, 2003).

Barn lär känna sig själva genom leken, de utforskar, prövar och använder sin fantasi. Genom detta blir de flera erfarenheter rikare och det bidrar till utveckling av deras självtillit. Individerna får en grund att stå på som leder till att de klarar utmaningar lättare samt får ett naturligt språk som gör det lättare att förhålla sig till andra. Barnen lär sig otroligt mycket genom leken och socialiseras på så sätt in i samhället (Lillemyr, 1999).

Samhället har satt upp nödvändiga mål som bidrar till att förmågor hos barnen tränas genom lek. Det är förmågor som kan bidra till att individen blir kreativ, konstruktiv vid konfliktlösning och kan skapa aktiviteter. I och med detta får individen ett förhållningssätt till lärande som passar det livslånga lärandet (Tullgren, 2003).

Det har visat sig vara svårt att definiera innebörden av lek, samtidigt är det viktigt att förstå vad lek är (Lillemyr, 1999). En definition av lek kan vara att man tränar sin sociala förmåga och att leken oftast är en aktivitet som utförs för nöjes skull (Wikipedia, 2007). Barn erövrar sin omvärld genom leken, de bearbetar sig själva och sina upplevelser. Därför är det svårt att se och skilja lek och lärande som separata delar då dessa två är sammanflätade (Samuelsson Pramling & Sheridan, 1999). Det är viktigt att man som barn får hjälp att skapa en bra självkänsla genom att bli accepterade och omtyckta av andra i omgivningen. Detta är livsviktigt för att de ska utveckla sin sociala kompetens (Läraförbundet, 2006).

Lek är något som är en typisk aktivitet där barn utför ett samspel med varandra. Lek ska vara lustbetonat och bereda nöja för alla som deltar. Det ska inte vara påtvingat utan något som man själv ska få välja om man vill delta i. I leken konstruera man sina egna regler där de som deltar är överens. Lek rymmer också spänning och är en förberedelse för vuxenlivet (Lillemyr, 1999) Att ha roligt är lekens första och största kännetecken (Berefelt, 1999).

- Leken stimulerar språket
- Leken stimulerar fantasi och kreativitet
- Leken utvecklar social kompetens
- Leken utvecklar identitet
- Leken ger barnet möjlighet till aktivt inflytande
- Leken motiverar och inspirerar barnet

(Lillemyr, 1999 s. 115)

I lek upplevs innehållet som verklighet, men om man står utanför leken och ser på kan man tycka att det inte alls är så, man kan alltså ha leken som en täckmantel gentemot verkligheten. Lek bidrar till mycket glädje och leker man försvinner ofta tiden i ett nafs (Knutsdotter, 2003).

I vardagen behärskar inte vuxna allting på en gång, man måste självklart öva först innan man kan klara av alla saker i vardagen. Samma sak är det för barn, de kan inte leka med en gång utan måste ha gått igenom lekens ”klotterstadium” (Folkman & Svedin, 2003).

I lekens värld tar barnen olika roller och lever sig in i olika personer och djurs sätt att vara. De lär sig också att uttrycka sig och agera, det är viktigt att barnen får testa olika roller så att de får en bred upplevelse och bearbetning, det är självklart inte kul att alltid få vara samma roll i en lek! Genom inspiration ifrån böcker, filmer och upplevelser kan leken få ett rikare innehåll (Samuelsson Pramling & Sheridan, 1999). Kunskap uppkommer genom att man umgås med andra i sin omgivning och en viktig del av den sociala kompetensen är att skapa en förmåga till inlevelse (Samuelsson Pramling & Sheridan, 1999 och Kernell, 2002). I alla möten finns det alltid möjlighet för lärande (Johansson, 2005). Man samtalar, leker, skapar, utforskar, experimenterar, iakttar, lyssnar, jämför och reflekterar ihop med andra i och med detta uppkommer ny kunskap (Samuelsson Pramling & Sheridan, 1999). Alla individer lär sig självklart också ännu bättre genom meningsfulla sammanhang (Samuelsson Pramling & Sheridan, 1999).

Få saker i världen kan inte ersättas med någonting annat, dit hör leken (Godée Wehner, 1995).

3.3 Gruppuppbyggnad

I alla grupper finns det rangordningar, oftast kan man se att barn tillhör olika rangordningar. Det vanligaste är att barn befinner sig i en så kallad mellanställning men det finns även barn med ledar- eller låg ställning (Godée Wehner, 1995).

”Ledarställning”

De barn som hamnar under en ledarställning mäter ofta sin kraft i gruppen för att se om de kan uppnå en ledarställning. Däremot räcker det inte med att enbart vara stark, det krävs också fantasi och initiativförmåga för att kunna sätta igång lekar. Barn som har båda egenskaperna blir lätt omtyckta av både vuxna och andra barn (Godée Wehner, 1995).

Ibland kan det vara så att ett barn med dåligt självförtroende eller psykiska problem vill leda. De kan lyckas få med sig andra barn men detta brukar inte hålla i sig eftersom negativitet gör att gruppen splittras istället för att hålla ihop. Detta till följd av att de använder lockelser och hot (Godée Wehner, 1995).

För att kunna uppnå en ledarställning krävs en vilja, omedveten eller medveten till att leda. Det behöver inte bara vara en ledarförmåga i barngruppen, det kan finnas flera som turas om att leda. Ibland kan det också vara så att ett barn som verkar osäkert inomhus plötsligt tar över vid lekar som utförs utomhus (Godée Wehner, 1995).

”Mellanställning”

Barn under denna ställning har lätt för att anpassa sig till gruppen och att få kamrater. Många gånger har de en personlighet som både är humoristisk och livlig, samtidigt som de är nyfikna och skapande. Barn som hamnar under mellanställningen är många gånger trygga och stabila. De brukar tycka att nya idéer är spännande och hänger gärna på både vuxna och barn. När det är något nytt på gång brukar dessa barn vara först på plats för att få vara delaktiga (Godée Wehner, 1995).

”Låg ställning”

Det finns barn som har lättare att hamna i en ”låg” ställning. Många olika anledningar kan ligga bakom:

- Barn som ser avvikande ut eller beter sig på ett avvikande sätt
- Barn med språkproblem
- Barn som enbart gör negativa kontaktförsök (knuffas eller förstör andras lekar)
- Hotade och rädda barn som går undan för sina kamrater
- Blyga och tysta barn som lätt glöms bort av andra
- Barn som inte har förstått lekens koder (lek och verklighet)
- Barn som gnäller och är osjälvständiga, dessa är oftast också lättretade barn.
- Ytterligare faktorer som kan spela in hos barnets ställning i gruppen kan vara utseendet och under vilken tidsperiod barnet börjar i gruppen

(Godée Wehner, 1995).

De olika varianterna av barn under denna ställning riskerar hela tiden att uteslutas ur gruppgemenskapen. Oftast är det så att dessa barn har dåligt självförtroende, deras ögonkontakt och kontakt i övrigt brister både med barn och vuxna. Kännetecknen på barnen är att de oftast leker för sig själva (Godée Wehner, 1995).

3.4 Kännetecknen på barn som inte leker

”Alla barn leker inte” Det finns barn som aldrig får uppleva att någon väntar på dem eller att någon reagerar med ett ”Ja! Nu kommer du!” Alla borde få uppleva att någon väntar på dem och vill ha dem med i sin lek. Får barnet inte den glädjen kan följden bli att de inte vågar leka (Läraförbundet, 2006).

I många barngrupper finns det leksvaga barn, de kan förstöra för andra eller stå utanför på olika sätt. Anledningen till att de inte är med i gemenskapen kan vara att leken kräver trygghet och barnen har inte funnit denna ännu. I och med detta vågar de inte lämna verkligheten och gå in i lekvärlden (Knuttdotter, 2003).

Barn som hamnat utanför gemenskapen kan lätt bli okoncentrerade, oroliga och lättstörda detta kan i sin tur smitta av sig till andra barn. Bidragande orsaker av detta kan leda till att andras lekar störs och avbryts (Knuttdotter, 2003). Det finns olika definitioner av vad normal lek är, de barn som inte uppfyller dessa ”krav” konstateras ha leksvårigheter (Tullgren, 2003).

3.4.1 Vad händer med de barn som inte leker?

Genom leken bearbetar man saker och ting, känslor som upplevelser. Brister i det känslomässiga och omedvetna kan få stor betydelse för utvecklingen om man inte har fått leka. Mognaden kan hamna på efterkälken, mycket eftersom man saknar bearbetning man får genom lek. Därigenom får man svårt att hitta sina egna känslor och de kan bli obegripliga för individen (Knuttdotter, 2003).

Barn som inte fått leka kan få svårigheter att lära sig skilja på fantasi och verklighet, följderna av detta kan bli katastrofala. Genom att se mycket på tv-program och videofilmer och dessutom inte få leka kan vara en livsfarlig kombination (Knuttdotter, 2003). Leken är en möjlighet där barnen kan bearbeta det som de tidigare har varit med om detta blir till ett skydd mot verkligheten (Knuttdotter, 2003). Genom leken skapas ett förmöget språk som leder till att man kommer vidare och inte fastnar i nuet (Knuttdotter, 2003). Leken bidrar till att man lär sig skilja mellan rätt och fel samt ont och gott, man har även möjlighet att utforska aggressiva beteenden när man leker (Läraförbundet, 2006).

”Socialt avvisade barn representerar en framtida riskgrupp. Det finns ett klart samband mellan mental hälsa och att vara accepterad och känna tillhörighet i sin sociala omgivning. Långtidsstudier visar att personer som inte blir accepterade som barn ofta får psykiska svårigheter i tonåren och i vuxen ålder” (Lamer, 1991 s. 19).

3.4.2 Pedagogens roll i leken

De senaste åren har antalet barn med beteendeproblem fördubblats. Därtill hävdar Lamer att det viktigaste man kan göra för att fånga upp problemet är att utveckla det förebyggande

arbetet i barns miljöer. Därför är det viktigt att förskola och skola stärker barnens sociala kompetens (Lamer, 1991). Förmågan att dela med sig i leken och vardagen kan vara ett bra socialt ämne att ha som utgångspunkt i arbetet med barnen. Man kan diskutera hur man ska vara mot varandra och ställa upp detta i roller ihop med barnen. Detta för att vidga barnens sociala närmiljö och även för att de ska lära sig handla och klara av situationer själva (Lamer, 1991). Det är vuxnas ansvar att skapa en miljö så alla får leka (Läraförbundet, 2006).

En del barn är s.k. lekkompetenta och de tycks leka när som helst och var som helst. De har inga problem att starta upp lekar tillsammans med andra barn eller att ta sig in i de lekar som redan pågår medan andra barn sällan eller aldrig får vara med. Dessa barn kan behöva pedagogens aktiva stöd både för att komma in i leken och för att kunna leka tillsammans med andra barn. När läraren deltar i leken, på lekens villkor, kan hon verka som en förebild för hur man t.ex. tar sig in och ut i olika situationer. Genom att aktivt delta i leken kan pedagogen också stödja ett barn i dess utveckling av de förmågor som krävs för att leken skall upprätthållas (Samuelsson Pramling & Sheridan, 1999 s. 87).

Som pedagog är det viktigt att få alla barn till aktivt deltagande i gruppen. Man kan bjuda in till lek som en metod för att få med sig barnen (Tullgren, 2003). Förskolan ska betyda kamrater och gemenskap för alla och inte bli en plats för utanförskap och ensamhet (Folkman & Svedin, 2003). En professionell pedagog kan se allmänna benägenheter och känslolägen på en avdelning och samtidigt kunna leva sig in i vilken plats den enskilda individen har i det sociala livet i förskolan (Lamer, 1991). Det är viktigt att man som pedagog visar att man ser alla barn, helst många gånger varje dag. Därtill ha i åtanke att man ger barnen känslan av att de duger och att de är något speciellt (Folkman & Svedin, 2003). ”Man måste komma ihåg att vattna och vara rädd om alla sina blommor” (Folkman & Svedin, 2003 s. 40-41).

Att ta hänsyn till de svaga barnen i gruppen måste vara avgörande i verksamheten. Frågan är nämligen, vad händer med de starkare barnen i gruppen om uteslutning av de svagare barnen sker (Lamer, 1991). Frågor som kan vara till hjälp att upptäcka de svagare barnen är:

- Hur ser den sociala strukturen ut i gruppen?
- Finns det en rangordning? Informella ledare?
- Vilka roller intar olika individer?
- Vilka normer och regler gäller? Inställning till barn och vuxna?
- Gäller samma regler för alla?

(Orlenius, 2001 s. 167)

Det är viktigt att observera barn som har svårt att leka och att man medvetet observerar de situationer där man vet att svårigheten för barnet ligger. Genom närvaro i leken kan man observera barnen och ställa frågor som ger information som man annars kanske inte hade upptäckt. Man skapar kunskaper om barns värld och barnets situation (Tullgren, 2003). Det är viktigt att man som pedagog strävar efter att barnen får ett positivt samarbete med andra så att de lär sig att det är viktigt att ha jämlika relationer och att man uppmärksammar så att barnen inte bara ”hänger med” i lekgemenskapen (Lamer, 1991).

Pedagoger ska ge uppmuntran till barnen så att de själva lär sig att pröva sig fram och söka efter nya lösningar på problem. Man försöker undvika att tala om för barnen hur de ska göra, istället ställer de vuxna frågor till barnen som gör att de får de att reflektera över situationen. Detta i sin tur stärker barnen och gör dem nyfikna (Johansson, 2005).

Gruppstärkande lekar:

- * Kullekar
- * Sinnesövningar
- * Hörselövningar
- * Känsel, lukt, smak, balansövningar
- * Språkövningar
- * Observera
- * Beskriva
- * Klassificera
- * Räkna
- * Minnas
- * Improvisera
- * Begreppsträning
- * namn- lekar
- * Kurragömma- lekar
- * Ringlekar
- * Lekar i mindre grupper
- * Rörelselekar
- * Motoriktränande lekar
- * Klapp- lekar
- * Snör- lekar
- * Kul- lekar
- * Boll- lekar

(Godée Wehner, 1995).

Om man avsätter tid till att lyssna och hjälpa barnen kan man genom diskussioner se och höra vilken enorm vilja till kunskap barn har. Om barnen istället får komma med egna idéer utvecklas de betydligt mer (Läraförbundet, 2006). Som pedagog är det viktigt att man närvarar i leken eftersom det visar att man har viljan att få kunskap om individen. Det är därför viktigt att försöka möta barnen genom att analysera och förstå dem i deras livssituation. Att man möter deras otrygghet och misstro med tilltro och respekt (Orlenius, 2001). De pedagoger som är lekfulla och engagerade ihop med barnen får lättare barnen med sig och skapar trygghet, lust och välbefinnande (Tullgren, 2003). ”Barn som blir positivt bemötta i sitt lärande bevarar och utvecklar sin nyfikenhet och lust att lära genom hela livet” (Samuelsson Pramling & Sheridan, 1999 s. 12).

3.5 Läroplan för förskola (Lpfö 98)

Något som genomsyrar läroplanen är lekens betydelse för förskolebarn. Ett viktigt budskap är också att man lär sig lättare under lustfyllda och lekfulla situationer än under tvång och olust. Lek och lärande har en betydande koppling och det är näst intill omöjligt att skilja dessa åt.

Alla som arbetar i förskolan skall

- stimulera barnens samspel och hjälpa dem att bearbeta konflikter samt reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra (s. 8).
- samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling (s. 10).
- verka för att varje barns uppfattningar och åsikter respekteras (s. 11).

ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen

- får stöd och stimulans i sin sociala utveckling (s. 10).
- ges goda förutsättningar att bygga upp varaktiga relationer och känna sig trygga i gruppen (s. 10).

- ges stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag (s. 10).

Förskolan skall sträva efter att varje barn:

- utvecklar sin identitet och känner trygghet i den (s. 9).
- utvecklar sin nyfikenhet och sin lust samt förmågan att leka och lära (s. 9).
- utvecklar sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler (s. 9).
- utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama (s. 9).
- utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation (s. 11).

Pedagoger ska sträva efter att utgå från barns intresse, samt skapa en trygg miljö som ska bidra till lust, kreativitet och viljan att samspela med andra. Det ska finnas lust att lära både ifrån andra barn och vuxna. Vidare är det viktigt att lära sig kunna ta ansvar och klara av att agera i socialt handlingsbegrepp för de vänner som är utsatta eller står utanför de gemensamma leken (Lpfö, 1998).

Ett annat mål att uppnå i läroplanen är att barnen ska kunna bearbeta känslor och erfarenheter och de ska kunna sätta sig in i andras situationer. ”Den pedagogiska verksamheten skall anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra skall få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar” (Lpfö, 1998 s. 5).

3.6 Teorier kring lek

Det finns många teorier kring lek och barns utveckling och vi har valt ett antal teorier för att belysa lek. Nedan presenteras olika teoretiker inom vårt ämne och utbildningsområde. Ingen av teorierna kan däremot ensamt förklara vikten av lekens betydelse i barns utveckling (Tullgren, 2003).

3.6.1 Vygotskij

Grundtanken i Vygotskijs sociokulturella teori var att glädje och samspel med andra ska genomsyra leken (Lillemyr, 1999). Han har grundat det sociokulturella perspektivet och dit står också läroplanen (Tullgren, 2003). Han menar på att barnen lär sig lekens regler i samspel med andra och inordnar reglerna efter impulser och behov (Jerlang, Ringsted, 2001). Hans tänkande har lagt grunden till en pedagogik som vill ha aktiva elever, aktiva lärare och en stimulerande miljö (Dysthe, 2003). Redan som barn ansåg Vygotskij att man har en kreativ förmåga och denna bär man med sig och utvecklar genom livet. Den kreativa aktiviteten behövs för att man ska kunna skapa något nytt (Vygotskij, 2002).

Leken kan utifrån sett se enkel och fri ut men den är mer komplicerad än man tror. Den som leker måste förstå lekens regler och kunna samarbeta med andra. Förhållandet mellan lek och lärande är sammansvetsade, när man leker så lär man. Fantasien har en betydande roll den är också ett redskap för att kunna bearbeta och förstå verkligheten (Lillemyr, 1999).

Vygotskijs tankar kretsar kring två nivåer, en aktuell och en möjlig nivå. I den aktuella nivån betonas att barnet redan behärskar och klarar av saker på egen hand. Den möjliga nivån kräver däremot ledning av vuxna för att kunna klara sig själv (Folkman & Svedin, 2003). Allt inom leken ska ske frivilligt, lustbetonat och utan mål (Löfdahl, 1999). Vygotskij menar också att leken är barnets viktigaste aktivitet, leken behövs för att utveckla medvetenhet om världen (Tullgren, 2003).

3.6.2 Piaget

Piaget var känd för att arbeta med människans intellektuella förmåga. Hans huvudsakliga teorier handlar om stadier och hur barnet samspelar och skapar kunskap genom kontakt med omvärlden. Han menar på att alla barn måste gå igenom de fyra olika stadierna i en bestämd ordningsföljd. Vi har här valt att nämna det två första stadierna som berör förskoleåldern (Jerlang, 2001).

Det första stadiet är det sensomotoriska och berör barn i åldern 0-2 år. Piaget hävdar att man i detta stadiet ska se till att barn leker och att handlingar upprepas enbart för nöjes skull. Det efterkommande stadiet som berör åldrarna 2-7 år kallas Per- operationella stadiet. Viktigt här är att barnet har gått igenom det första stadiet, inom detta stadiet spelar imitation och lek en stor och betydelsefull roll för barnets kognitiva utveckling (Lillemyr, 1999).

Barnet tolkar saker utifrån den erfarenhet de redan har och därmed stärks den kunskap som är befintlig. Detta sätt att få kunskap nämner Piaget med begreppet assimilation. Ackommodation menar Piaget är när barnet vinner en ny insikt eller kunskap. Den nya kunskapen måste sammanföras med den tidigare för att man ska bli en erfarenhet rikare (Lillemyr, 1999).

3.6.3 Eriksson

Eriksson intresserade sig för den psykoanalytiska utvecklingen. Hans teorier berör ”barns vägval” i krissituationer. Han menar på att man kan välja antingen en positiv eller negativ väg ut ur svåra situationer. Omgivningen spelar en betydande roll för vilken väg barnet väljer att gå. En ny kris kan påverkas av tidigare kriser och han hävdar att det är nödvändigt att gå igenom dessa (Lillemyr, 1999).

Genom kriser tror Eriksson att man uppnår en personlig identitet och utvecklas mot trygghet och självständighet. Det är viktigt för att senare i livet kunna samspela med andra människor på ett positivt sätt, till detta är leken ett viktigt verktyg. Eriksson anser att leken ingår i den psykosociala utvecklingen (Lillemyr, 1999).

För att hantera kriser menar Eriksson att leken är det viktigaste hjälpmedlet. Han menar även att man som pedagog måste vara uppmärksam på om barnet hamnar i en kris. Här måste man fånga upp barnet och ihop med ett stödteam arbeta mot att det får en bra lekmetod för att klara de olika kriserna. Genom detta skapar man en trygghet så att barnet kommer igång att leka. Här är det viktigt att leta efter tecken på ångest och otrygghet sedan försöka komma fram till vad det kan bero på (Jerlang, 2001).

I leken bearbetar barnet sina problem. Det är viktigt att man kan skilja på vad som är lek och vad som inte är lek. Hämmas man i leken eller inte kommer vidare till en annan lekvärld kan detta vara ett tecken på ångest (Jerlang, 1999).

Leken är barnens verktyg som de använder sig av för att hävda sig mot vuxenvärlden. Därför vill Eriksson att vuxna ska finnas till hands för barnen men att de även ska hålla sig på avstånd ifrån barns lek (Tullgren, 2003).

3.6.4 Fröbel

Fröbel menar att människan har en inneboende verksamhetsdrift och detta var hans grundtänkande. Han menar att individens intresse och spontanitet är grunden som leder oss till att vilja leka detta är en drift som vuxna ska understödja. De ska däremot inte förbjuda eller straffa barnen eftersom detta dämpar deras utveckling. Genom leken utvecklas hela människan (Tullgren, 2003).

Barn är i grunden goda. Fröbel ville därför att pedagoger och lärare skulle följa barnen och inte styra dem. Han hade en oerhört stark gudsuppfattning. Han menar på att gud äger kunskapen. Som lärare lär man sig genom att föra vidare undervisning ifrån ovan och att de därigenom inte äger kunskap (Johansson, 1995).

Likt Piaget och Eriksson anser Fröbel att individen måste gå igenom vissa stadier/kriser. Varje stadium har ett värde och i de enskilda stadierna är det viktigt att man utvecklas fullt ut för att lägga grunden för nästa stadium. När barnen blivit gamla nog ska de följa vissa krav som ställs upp för dem. Följs inte dessa kan barnen straffas. Fröbel såg nämligen att människans uppgift är att klara av saker och ting utan att vänta sig belöning (Johansson, 1995).

4 Metod/genomförande

I början av vår kreativa skrivprocess diskuterade vi om olika metoder för att få fram vårt resultat. Vi var inne på många olika spår och våra första tankar var att använda oss av en intervjuform med personliga intervjuer. Här var vår tanke att intervjua pedagoger samt att observera barn ute i verksamheten. Genom att använda sig av en personlig intervjuform innebär det att man får fram tankar, värderingar och attityder som är användbara inom läraryrket (Johansson, Svedner 2001). I den personliga intervjuformen är frågeområdena bestämda men frågorna varierande. Syftet är att få så uttömmande svar som möjligt från respondenterna (Johansson, Svedner 2001).

Vår avsikt var att komma åt pedagogers syn på barn som inte leker. Efter diskussion med pedagoger och varandra valde vi bort både personliga intervjuer med pedagogerna och observationer av barnen. Istället tillkom en kvalitativ enkätform där vi valde att skicka ut intervjuer som innehöll öppna frågor. Mycket eftersom en hektisk tillvaro med ont om resurser ute i verksamheten bidragit till att vi haft svårt att klämma in de personliga intervjuerna. Samtidigt trodde vi och hoppades på att få uttömmande svar genom vårt sätt att få fram svar på frågor. Tankarna om att observera barnen var enbart positiva men genom mer eftertanke och reflektion uppkom det många negativa sidor enligt oss (se avsnitt 4.4).

Att intervjua är ett av de vanligaste arbetsredskapen när man utför utbildningsvetenskaplig rapport, detta för att få fram nytt och spännande material (Stukát, 2005). Vi har utgått från ett fast intervjuschema med öppna frågor. Våra respondenter har fått svara på frågorna när de själva velat, förhoppningsvis när de känt sig kreativa och utvilade. Vi har inte velat styra intervjun för mycket utan har istället velat att våra respondenter ska svara personligt, var och en och inte känna någon press på sig att de måste prestera. Ett problem som kan uppstå vid personliga intervjuer är att man som intervjuare möjligen uttrycker sina förväntningar och värderingar och därmed påverkar den intervjuades svar (Johansson, Svedner 2001). Det hela löste vi genom att ha en enkätform som var öppen och anonym.

4.1 Urvalsgrupp

Vår undersökningsgrupp består av personer som vi har kontakt med och som är verksamma ute på fältet, genom tidigare arbetskamrater samt genom våra verksamhetsförlagda områden. Vi har skickat ut intervjufrågor till personer i verksamheter som vi varit i kontakt med själva och även personer i verksamheter som vi inte haft någon inblick i alls. Gemensamt för dessa är ändå att vi känner våra utvalda respondenter såpass väl att vi tror oss få ambitiösa svar. Vi har också varit medvetna om att ålder och yrkesverksamma år kan ge stor spridning i vårt resultat.

Medvetna val av pedagoger har gjorts, som arbetar både på landsbygden och närmare storstaden. Detta val har vi gjort för att få med barn och pedagoger från olika sociala bakgrunder. Även för att kunna urskilja skillnader mellan pedagogers arbetssätt, kompetenser och syn på barns utveckling och lärande.

Vi skickade ut frågorna till både barnskötare och förskollärare som är verksamma inom förskolan och bad dem svara enskilt. Intervjuerna besvarades av tio kvinnliga pedagoger som varit verksamma i allt från 1 år till 28 år. Anledningen till att vi bara har intervjuat kvinnor är

att vi inte har haft kontakt eller tillgång till några män. Alla de tillfrågade tyckte att ämnesvalet var intressant och svarade med glädje på våra frågor.

4.2 Metodval

Vi valde bort de personliga intervjuerna för att pedagogerna istället skulle få tid att tänka igenom hur svaren skulle formuleras. Hur de verkligen gör i situationer när barn står utanför gemenskapen och leken och om de verkligen ser de leksvaga barnen ute i verksamheten. Vi ville samtidigt ha alla svar säkert nedskrivna eftersom vi hört andra studenter som blivit av med sitt inspelade material på olika sätt. Vi anser att det är svårt att skriva ned ordagrant vad som sägs under ett intervjutillfälle, även om man är två kan det vara svårt att hinna med.

Den största anledningen till att vi valde bort observationerna var att vi inte trodde oss få ut ett rättvist resultat. Vi ansåg oss inte få ihop den tid som vi skulle behövt för att kunna vara ute och observera barngruppen. Det vi grundar detta i är att vi flera gånger upplevt att kortare vistelser ute i verksamheten ger pedagogerna möjlighet att kunna gömma undan ”verkligheten”. De försöker upprätthålla en fasad som gör att verksamheten ser fläckfri ut. Däremot om vi varit ute en längre period är det svårare att upprätthålla denna fasad.

Andra anledningar till att vi valde bort observationerna var att det inte är någon obligatorisk närvaro i förskolan och därmed vet vi inte hur många barn som finns med i verksamheten de dagar vi skulle ha kommit ut. Det kan vara många barn som är sjuka, lediga eller så kallade 15 timmars barn som gör att gruppen inte blir fullständig. Det kanske är just de barnen som har svårt för att leka som är borta och inte blir observerade. Sen tror vi också att lekförmågan varierar beroende på om det är styrda eller fria lekaktiviteter.

4.3 Genomförande

Vi började med att skriva ett personligt brev som gav information om intervjun. I detta brev presenterade vi oss själva och det ämne vi valt att skriva om (se bilaga 1). Vi skrev också att respondentens svar kommer att förläggas anonymt. Brevet skickades ut per mail ihop med våra frågor (se bilaga 2) efter att vi ringt upp de tillfrågade per telefon.

Utifrån syfte och frågeställningar formulerade vi intervjufrågorna, för att skapa en röd tråd genom hela vårt arbete och för att kunna använda oss av svaren i vår resultatdel. Några av våra frågor har vi tagit direkt ifrån våra frågeställningar medan andra uppkommit genom diskussion med varandra. Tanken var att få ett övergripande perspektiv av pedagogers syn på barn som inte leker.

Vi tycker det är viktigt att respondenterna var och en ska kunna sitta i lugn och ro och svara så utförligt som möjligt på frågorna. Vi ville samtidigt inte att vi som intervjuare skulle leda in dem på olika spår med hjälp av följdfrågor. Pedagogernas glädje att svara på våra frågor tror vi berodde på att de fick ta sig tid att tänka och att de fick sitta i lugn och ro.

4.4 Behandling av material

När vi fått in alla våra intervjusvar satte vi oss ner på var sitt håll för att läsa igenom svaren och skriva ned dem på datorn. Vissa fick vi tillbaka i dataform per mail, andra handskrivet per

post. Efter detta träffades vi för att sammanställa resultatet vi fått in. Vi läste och gick igenom intervjuerna många gånger och hade dem hela tiden att gå tillbaka till.

4.5 Tillförlitlighet

Enligt Stukat, andra lärare och forskare som vi varit i kontakt med under lärarutbildningen behöver alla undersökningar diskuteras i tillförlitlighet, giltighet och generaliserbarhet (Stukat, 2005). Här nedan diskuterar vi vårt svar på detta.

Man måste tänka efter hur sanna och pålitliga resultaten är och att man inte alltid kan vara säker på att källan är sann (Stukat, 2005). Författare, forskare och pedagogen har alla olika erfarenheter med sig i ryggsäcken och därför kan deras resultat färgas (Stukat, 2005). Detta har vi haft i huvudet när vi analyserat intervjuer och läst litteratur.

Det vi ser kritiskt på i vårt arbete är att vi inte fullt ut kan förlita oss på våra respondenters svar. Men samtidigt har vi med god omsorg gjort en medveten urvalsgrupp som vi tror oss få de mest förlitliga svaren ifrån. Genom att svaren behandlas anonymt och att de även förläggs anonymt är det med största sannolikhet också större chans till att vi får ärligare svar.

4.6 Anonymitet

Vi har valt att redan från början gå ut med att respondenterna ska få vara helt anonyma. Detta var vi noga med att tydliggöra i vårt informationsbrev (se bilaga 1). Även de inkomna svaren har behandlats anonymt. Det vi tycker är viktigt att nämna är inte namn utan vi vill fokusera på pedagogernas yrkesverksamma år. Vi kommer därför att figurera namnen i citaten med de yrkesverksamma åren.

5 Resultat/analys

Vi har valt att strukturera upp vår resultatdel så att den är formad huvudsakligen utefter vår frågeställning samt efter kategorisering av svaren vi fått in från samtliga respondenter. Detta för att vi vill framföra ett tydligt resultat för er läsare.

5.1 Pedagogers inställning till lek

Pedagogernas inställning till lek är samstämmiga med varandra. De är alla överens om att leken ska vara någonting som är roligt och lustfyllt och som alla ska delta och samverka i. Nästan alla poängterar att man behöver leka för att komma vidare i livet.

Pedagogerna ser sig själva som en viktig del i barns utveckling och samtliga är överens om att man som pedagog kan ha en betydande roll för barns utveckling. Ser man de leksvaga barnen ska man fånga upp dem genom att delta och inbjuda på ett roligt och lekfullt sätt. Pedagogerna nämner olika sätt att upptäcka de leksvaga barnen, de säger sig kunna se dem både genom observation och aktivt deltagande i gruppen.

5.1.1 Pedagogers definition av begreppet lek

Lek är något som ska vara roligt och lustfyllt, detta såg pedagogerna som en självklar grund att stå på. I leken lär man sig fungera socialt och man bearbetar upplevelser och känslor.

”Lek är något roligt, lustigt och spontant. Leken startar med en leksignal och har ett låtsasinnehåll” (16 år).

”Lek är någonting roligt och livsviktigt. Leken är nödvändig för att utvecklas på ett bra sätt. Barn lär sig och bearbetar saker som händer omkring dem med hjälp av leken. I sin lek får barnen träning i att fungera socialt med andra barn och vuxna. Även i konflikthantering”(6 år).

Något som poängterades var att man ska lära för livet och att leken är en förutsättning för lärandet. Lek kan även vara något som vi under hela vår vakna tid kan göra.

”Lära för livet. Leken är en förutsättning för lärandet” (20 år).

”Utveckling – lärande under hela livet” (26 år).

”Lära för livet” (14 år).

”Lek kan vara allt vi gör vår vakna tid, om vi gör det till lek. Det kan vara allt från att sitta ensam och koncentrera sig på ett föremål till att leka rollekar i ”färdiga” miljöer till att lära sig att klä på sig själv eller lära sig att äta med kniv och gaffel” (5 år).

5.1.2 Pedagogens roll i relation till barns lek

De flesta pedagogerna anser att deras roll är att inspirera och uppmuntra barnen till lek. De ser sig själva som viktiga förebilder i barns lek och de ska finnas där för att kunna ge stöd så att individen utvecklas och känner sig trygg med sin roll i leken.

”Min roll är att kunna inspirera barn till att vilja leka Jag erbjuder dem lekmaterial, stimulerar barnen att använda sin fantasi, och finns till hands och stöttar upp. Detta för att barnen så småningom ska klara av att leka självständigt” (22 år).

”Att uppmuntra barnen till lek med varandra. Ge leken utrymme och tid. Finns nära till hands och vid behov ge barnen stöd i deras lek. Vid behov tillföra saker som får leken att utvecklas. Vara nära och se vad som händer i leken” (6 år).

”Jag kan ha massor av roller i leken. Jag kan observera från lite håll, jag kan vara med i leken för att lära barnen vilka regler som gäller och hur det sociala samspelet i leken fungerar, jag kan finnas med som inspiration för att föra leken vidare eller så kan jag bara finnas med som stöd och trygghet för de barn som är lite osäkra” (5 år).

Att observera barnen är viktigt samt att man som pedagog måste se till att det finns tid och möjligheter för barnen att leka. Något ett fåtal pedagoger tog upp var att man ska ta tillvara på barnens lust att lära och fånga upp detta i ett tidigt skede.

”Att vara närvarande och ta tillvara barnens lust att lära och utvecklas i alla situationer” (12 år).

”Introducera, vara med och visa på möjligheter, leka på låtsas (ex smaka på bakad kaka, låtsasdricka osv)” (16 år).

”Inspiratör, hjälplekare, observatör, ibland styrande och ibland åskådare” (20 år).

5.1.3 Pedagogers syn på lekens betydelse för barn

Något som samtliga pedagoger har svarat på denna fråga är att leken har en stor betydelse för barn, att man redan som barn utvecklar sina sociala kompetenser som kommer att ha en betydande roll för hela livet. Man stärker sin självbild genom leken, och i och med det så vågar man utmana nya situationer och pröva nya saker. I leken bearbetar barnen problem, samt utvecklar sin kreativitet och stimulerar språket. Genom att man rör sig mycket i leken tränar barnen även upp den motoriska delen som även den är viktig för barns utveckling.

”Leken för barn har en stor betydelse. Genom leken så utvecklas man” (22 år).

”Leken ligger till grund för barnets hela framtid, hur hon/han kommer att bli som vuxen” (16 år).

”Betyder att barnens alla möjligheter tas tillvara och de kan bearbeta sin vardag och händelser de varit med om. De vågar pröva och utmana nya situationer” (16 år).

”Livsviktigt för alla barn. För barn att förstå vad som händer omkring dem. Att i leken få prova olika saker de möter i vardagen. Att bli sociala” (6 år).

”Barnet utvecklar sin sociala kompetens, sin kreativitet. De bearbetar sina problem. Det har en läkande effekt och en lärande effekt” (20 år).

”ALLT!” (26 år).

”Den har enorm betydelse! I leken lär vi oss hur man fungerar med andra människor och detta bär vi med oss ända tills vi blir vuxna. Min personliga teori är att de barn som fungerat bra i lek och haft en god social förmåga som barn, kommer att få det

lättare i vuxenlivet när det handlar om att ta kontakt, fungera i relationer med andra människor, samt kunna ta för sig. Redan som barn kan en god social förmåga ge status och göra att risken för ett utanförskap minimeras” (5 år).

5.2 Vad kan man enligt pedagogerna göra för att få med alla barn i leken

Pedagogerna tycker att man tydligt ser och upptäcker de barn som hamnat utanför gruppgemenskapen, men detta på olika sätt. Samtidigt menar någon pedagog att man ska vara uppmärksam på om det är ett barn som gillar att leka själv eller om det är så att det är ett barn som aldrig är med de andra. Samtliga menar att faktorer som trygghet och glädje i gruppen har en betydande påverkan till om barnen skapar bra lekmiljöer.

Anledningar till att en del barn har lättare att hamna utanför den gemensamma leken än andra kan ha orsaker som att det är barn med särskilda behov, barn som är blyga eller att de uppför sig aggressivt och förstörande. Ett sätt enligt pedagogerna för att få med alla barn i leken är att intervjua barnen och sedan lägga upp en plan efter det. De vill dela upp barnen i mindre grupper för att barnen skall våga mer och känna sig trygga, detta är ett bra sätt enligt pedagogerna för att kunna få med alla barn in i den gemensamma leken.

5.2.1 Pedagogers sätt att uppmärksamma om ett barn står utanför den gemensamma leken

De flesta pedagogerna menar på att man tydligt kan se om det finns barn som inte leker. Det bästa sättet att se de barnen är genom att utföra observationer. En del barn trivs med att leka ensamma det behöver inte alltid vara så att de är leksvaga. Man kan då hålla lite extra koll för att se om det behövs en uppföljningsplan. Det är viktigt att uppmärksamma barn som hamnar utanför den gemensamma leken.

”En ensam bredvid lekarare kanske är där i sin utveckling. Men är det så att han/hon inte får vara med så måste jag som vuxen försöka att hitta en lösning till att hjälpa in barnet in en lek där jag själv tar initiativ att leka in och sedan kan dra mig ur lite försiktigt. Ex. vid affärslek, gå in i leken och be att få köpa varor tillsammans med barnet och låta barnet ta över själv med min hjälp” (16 år).

”Att barnet ofta är för sig själv, utan att ha valt detta. Försöker slå sig in i pågående lekar. Vill inte komma till förskolan” (6 år).

”Eftersom man alltid är nära i barns lek observerar man snabbt om ett barn inte deltar i leken” (20 år).

”Jag ser om hon/han inte deltar eller får kommentaren ”jag har inget att göra” osv (28 år).

”Det är viktigt att man finns med i leken. Observationer är till stor hjälp. Jag kan göra små anteckningar och scheman vid olika tillfällen för att se vilka som leker ihop och på så sätt se om någon ofta hamnar utanför. Det är också viktigt att observera hur barnen leker. Ibland kan ett barn finnas med i rummet och bland barnen, men ändå inte vara med i själva leken” (5 år).

Här poängteras det att tryggheten är viktig och brister tryggheten kan detta leda till att barnet väljer att dra sig undan. Detta är ett vanligt beteende hos barn som inte mår bra.

”Att barnet inte kan lekkoden, att barnet av någon anledning inte mår bra eller att de känner sig otrygga” (14 år).

5.2.2 Vad anser pedagogerna är orsaken till att en del barn hamnar utanför den gemensamma leken

Anledningar till att barn hamnar utanför den gemensamma leken är beroende på hur långt de har kommit i sin utveckling. Där ingår bland annat den språkliga utvecklingen, mognad och brist inom de sociala kompetenserna. Något som ett fåtal pedagoger tog upp var att barnen kan ha särskilda behov. Detta gör att de kan ha svårt att förmedla sig i leken samt att andra barn har svårt att förstå dem. Det kan även vara så att de bestämmer för mycket i leken och därmed blir de andra barnen trötta på deras beteende.

”Svårt för en del att läsa av den sociala koden i lek. Kan yttra sig med ett utåtagerande beteende för att få komma in i leken. Det har mycket med mognad att göra för de flesta, men i andra fall kan det vara svårare för barn med olika svårigheter, särskilda behov osv. (sk. bokstavs barn)” (22 år).

”Ålder, utveckling, språkförmåga, barn med särskilda behov ex autistisk el sociala problem” (16 år).

”Kan bero på att ett barn har svårt för olika saker tex. språkliga eller tar kontakt på i de andra barnens ögon fel sätt ex knuffar, bits osv. En del barn kan vara osäkra och blyga” (6 år).

”Kan ej lekkoden, mår ej bra, är ej trygga” (20 år).

”Många barn idag har svårt att dela med sig. Ge och ta. Turtagning. Svårt att förlora i till exempel spel etc. Brist på sociala kompetenser. Stress” (26 år).

”Nya barn, blyga barn eller barn som har svårt att samspela med andra” (28 år).

”Det kan bero på till exempel dåligt självförtroende. Barnet vågar inte riktigt gå in och ta för sig i leken utan väntar på en ”inbjudan” från de andra. Det kan även vara så att barnet i fråga kanske tar för mycket plats i leken, vill bestämma för mycket. Det gillas inte alltid av de andra, speciellt inte om det finns flera starka barn i gruppen. Det blir en maktkamp” (5 år).

En pedagog gav exempel på vad man kan ställa sig själv för frågor om man anar att ett barn är på väg att hamna utanför den gemensamma leken.

”Vad hindrar barnet att leka med de andra barnen?
Kan barnet turtagning?
Kan barnet samspela med de andra barnen i leken?
Kan barnet följa regler i lek?” (12 år).

5.2.3 Pedagogernas sätt att få med barn in i leken

Om ett barn hamnar utanför leken måste man erbjuda barnet bra material och lockande miljöer. Även här är det viktigt att man skapar en trygghet i gruppen så att barnen vågar ta för sig.

Något man kan göra på förskolan är att dela upp barnen i mindre grupper för att de skall våga göra sig hörda. Det är även viktigt att diskutera med barnen om hur viktigt det är att vara snälla mot varandra och att man som pedagog går in och hjälper barn som har svårt att hitta roller i en redan pågående lek. Pedagogerna i undersökningen går gärna in och är delaktiga i barns lek.

”Försöker hjälpa barnet in i tex. en redan pågående lek genom att prata med alla barnen och försöka få dem att hitta en roll till det nya barnet som vill in i leken” (22 år).

”Dela in barnen i mindre grupper och att organisera verksamheten så barnen ges tid, rum och material för lek” (12 år).

”Prata med barnen om värdegrundfrågor, hur vi beter oss mot varandra, hur vi är goda kamrater osv. Allt detta sammantaget ger en bra grund för barnen i sitt förhållningssätt mot varandra. Att visa empati för varandra så att det till slut blir en bra lek” (22år).

”Att göra små grupper och hjälpa/leda barnen in i leken. Att jag som pedagog ska finnas med och stöta och hjälpa barnen” (2 år).

”Delta själv, stödja barnen, observera” (16 år).

”Att finnas till hands skapar trygghet för alla barn. Att inte låta barnen välja vad de vill göra efter vilken kompis de vill leka med utan välja efter vad de vill leka, detta gör att det lättare kan bli nya lekgrupp konstellationer. Finnas med i leken som ett hjälp- jag för barn som har svårt att fungera tex språkligt för att stötta upp. Lek i mindre grupper för barn som tycker det är läskigt med den stora gruppen. Att det är samma lilla trygga grupp varje gång i tex samlingen gör att det blyga barnet vågar” (6 år).

Några pedagoger nämner att man skall intervjua barnen för att få deras perspektiv på saker och ting, samt att man hittar lämpliga sätt att höja de ”svaga” barnens status så att de själva känner sig mer självsäkra, samt att de andra barnen ser dessa barn.

Genom att observera barn kan man se vad det är de behöver stöd i och på så sätt hitta rätt metoder för att hjälpa dessa barn. En pedagog nämner att man aldrig ska tvinga ett barn till att göra något de inte vill.

”Leka med barnet för att lära de ska lära sig lekkoderna. Fundera ut sätt att höja barnets status. Skapa miljöer som bjuder in till lek, som barnet gillar. Intervjua barnet och hitta dess intressen” (20 år).

”Fundera ut sätt att höja barnets status. Vara hjälp- lekare. Lära och träna lek- koden, ta reda på barnets intressen” (14 år).

”Observationer är ett jättebra verktyg. Innan man ger sig in och försöker få med ett barn som hamnat utanför, tror jag att det är viktigt att man vet varför barnet hamnat utanför. På så sätt kan man använda rätt metoder som passar för att just det barnet ska få de bästa förutsättningarna. När orsaken är klar för mig som pedagog får jag sätta mig och fundera på hur jag bäst ska lösa situationen och sedan vara med barnen i deras lek för att genomföra detta. Det är dock viktigt att tänka på att man inte alltid

kan ta med fler barn i leken. Man ska inte tvinga barn som är inne i en lek att ta med fler, man måste vara lyhörd och anpassa sig efter hur deras lek ser ut och fortgår. Kanske märker man efter en stunds observationer att det är bättre läge att gå in och försöka få med ytterligare ett barn” (5 år).

5.2.4 Vilka parter, ska enligt pedagogerna involveras i arbetet för att få med de leksvaga barnen

Några av pedagogerna vill för att få med barn som hamnat utanför gemenskapen involvera alla parter, både personal, föräldrar och specialpedagoger.

”Alla är delaktiga i ansvaret för hur man skapa goda möjligheter” (16 år).

”Alla som ansvarar för verksamheten på avdelningen. Vi behov även föräldrar så att man kan ha ett bra samarbete kring barnet” (6 år).

”Arbetslaget kan lyfta det på sin pedagogiska handledning med samtalsledare och där planera verksamheten. Låta specialpedagogen komma och observera barngruppen och låta föräldrarna bli delaktiga på utvecklingssamtalet genom barnets IUP” (12 år).

Respondenterna anser att man i första hand skall diskutera barnet med bristande lekkompetens i arbetslaget. Man kan behöva meddela föräldrarna och koppla in en specialpedagog om behovet finns. En pedagog poängterade att man först måste utgå ifrån hur allvarligt det är och att man därifrån gör en bedömning om vilka som skall involveras. En annan pedagog ansåg att man i sista hand skulle kontakta föräldrarna.

”Det beror på situationen. Hur ofta barnet hamnar utanför, hur han eller hon påverkas av det och hur lång tid det pågått. Är det bara enstaka tillfällen tycker jag att det räcker att man nämner för föräldrarna på utvecklingssamtalet och där berättar hur man arbetar för att förbättra situationen. Är det ett mer långvarigt och allvarligt utanförskap skulle jag först försöka lösa det med hjälp av mitt arbetslag och i samråd med föräldrarna som man bjuder in till ett samtal. Sker ingen förbättring ska man självklart ta hjälp av specialpedagogen. Han eller hon kan dessutom fungera som ”bollplank” under hela processen och hålls på så sätt uppdaterad ifall det skulle behövas mer hjälp senare” (5 år).

”Viktigt att man diskuterar i personalgruppen för att få förslag och idéer och kunna lägga upp strategier som att avsätta fler vuxna vid vissa tillfällen. Även specialpedagog är ett bra förslag för att få hjälp, idéer och strategier. Jag tycker inte att man ska oroa föräldrarna med att deras barn inte leker i första hand. Om vi däremot ser att barnet saknar förmåga och behöver professionell hjälp ska naturligtvis alla involveras. Får vi frågan av föräldrarna som är oroliga för sitt barn ska vi naturligtvis agera” (28 år).

5.3 Bakomliggande orsaker till att barn hamnar utanför den gemensamma leken

Orsakerna till att barn inte leker kan enligt pedagogerna vara många. Sjukdomsrelaterade orsaker var många pedagogers svar medan någon enstaka respondent svarade att de kan ligga i föräldrarnas ansvar om de inte lekt mycket med barnen redan i tidig ålder. Respondenterna tror på att jobba mycket med förberedande arbete på avdelningen och om det skulle behövas

är det även bra att planera uppföljningsarbete för de barn som hamnar eller har hamnat i riskzonen.

5.3.1 Vilka orsaker, enligt pedagogerna, finns det till att barn inte leker

Det finns flera orsaker till att barn inte leker. Barnen kan ha någon typ av sjukdom, psykiskt- eller fysiskt relaterade. Det kan även vara sociala orsaker eller att man inte har en tillräckligt stimulerande miljö. Under denna rubrik nämns återigen tryggheten och att den är en förutsättning för att lek ska kunna ske på bästa möjliga sätt.

”Leken får inte tid och utrymme. Lek kommer naturligt för de flesta barn i en god lekmiljö. Barn kan ha olika funktionshinder som gör att de ha svårare att få leken fungera. Behöver då rätt sorts stöd och uppmärksamhet från oss pedagoger. Även miljön i barngruppen spelar stor roll. Är stämningen i gruppen otrygg och det inte finns närvarande vuxna så inverkar det också negativt för barnens lek i allmänhet och för leksvaga barn i synnerhet” (6 år).

”Att barnet har någon typ av sjukdom, fysiska eller psykiska. Det kan även handla om sociala problem” (26 år).

”Att de inte samspekar, att de inte vill eller att de är blyga” (28 år).

Något annat som tas upp är att det kan ligga på föräldrarnas del att barnen inte leker, att man inte fått med sig leksignaler redan ifrån de tidiga åren. Även att man redan som barn måste skaffa sig ett självförtroende för att våga ge sig in i lekens värld. Den motoriska faktorn kan även här ha en påverkan.

”Här måste jag säga att jag faktiskt lägger ett ganska stort ansvar på föräldrarna. De behöver börja leka med sina barn redan när de föds, med mimspel och titt-ut-lekar och senare även ge-och-ta-lekar. Detta är särskilt viktigt om barnet inte börjar i förskolan förrän det är några år gammalt. Det är vi vuxna som måste lära barn hur man leker, vilka regler som gäller och hur turtagande och respekt ska finnas med i lek. Har barnet inte fått lära sig detta kommer det, tror jag, ha svårare att komma med i leken. Även självförtroende är en faktor. Ett barn behöver uppmuntran, beröm och bekräftelse varje dag för att få det självförtroende som gör att han eller hon vågar gå in i leken och fråga om man får vara med” (5 år).

”Barnet har inte den grundläggande rörelseutveckling/motorik som krävs för att ha kroppskontroll”. Barnet får lägga kraft på att kontrollera kroppen och därmed svårt att fokusera på det sociala samspel som krävs för att leken ska fungera” (12 år).

5.3.2 Går det enligt pedagogerna att förhindra att barn hamnar utanför den gemensamma leken

Det går att förhindra att barn hamnar utanför den gemensamma leken. Om man arbetar aktivt och är uppmärksam kan man från tidig ålder minska risken för att barnen hamnar i en sådan situation. Här är det först och främst pedagogerna som skall arbeta medvetet, med hjälp av de andra barnen.

”Ja, vi personal har som en del av vårt uppdrag i förskolan att förhindra att barn hamnar utanför” (22 år).

”Ja, med pedagogers och de andra barnens aktiva delaktighet” (16 år).

”Det kan nog hända alla barn tillfälligt. Det är därför viktigt att man har tänkt till hur man ser på leken och hur man fångar upp barnen och ser till att alla barn kommer in i

leken på ett meningsfullt sätt. Att man är uppmärksam och stödjer hierarkier och utanförskap redan från det att barnen är små” (6 år).

”Ja, om du som personal är mycket uppmärksam och lyhörd och arbetar aktivt med hela barngruppen” (20 år).

Alla barn vill inte alltid delta och man måste respektera detta. Det går åt oerhört mycket tid till att planera och arbeta aktivt med barngruppen och denna tid finns inte alltid till förfogande i förskolan. Man måste ta tillvara på den tid man har och göra det bästa utav situationen.

”Nej. Alla vill inte alltid delta och det ska också respekteras. Men som professionell ska jag göra vad jag kan för att hjälpa”(28 år).

”Jag har tyvärr svårt att tro det. Då får man nog arbeta aktivt med barngruppen och dess sammanhållning hela tiden. Det kräver mycket planeringstid, vilket är en bristvara inom dagens förskolor. Har man då dessutom barn som kanske behöver lite extra språkträning eller har behov av något annat utöver de vanliga rutinerna, så kommer det bli svårt att hitta tiden. Det man kan göra i vardagen är att man kan ha leken som tema och där arbeta aktivt med att få ihop gruppen och sammanhållningen”(5 år).

5.4 Leksvaga barn ute i verksamheten

I nästan alla verksamheter finns det ett eller flera leksvaga barn. De barn som har denna problematik beter sig på olika sätt men genomgående för dessa är att de många gånger är utåt och inåt – agerande i sitt beteende samt att de inte förstår lekkoderna på ett tillfredställande sätt.

5.4.1 Ute i verksamheten

De flesta pedagogerna har barn ute i sina grupper som har svårt för att leka och det ter sig på olika sätt. Oftast genom att barnen tycks ha ett utåt- agerande beteende, även i vissa fall inåt-agerande beteenden. Ytterligare orsaker kan vara att barnen har svårt med språket, inte förstår lekkoderna eller har svårt att koncentrera sig.

”Ja, genom ett utåt- agerande beteende såsom knuffar, bitningar, rasa och förstöra en pågående lek” (22 år).

”Ja de bråkar, stör, förstör och slår sina kamrater” (16 år).

”Barn som har svårt att hålla kvar och koncentrera sig på en lek utan vill byta aktivitet ofta. Språksvårigheter. Barn som har svår med socialt samspel, hur man tar kontakt på rätt sätt, empati och så vidare” (6 år).

”Utåt- agerande / Inåt- agerande. Ett beteende där barnet är mycket högljutt. Gapar och skriker etc. Det kan även vara så att de har många konflikter med andra barn” (26 år).

”Barn som ej knäckt lek- koden och inte samspelar och då utesluts. Vi lägger stor vikt vid att utveckla deras förmågor att leka och samspela” (28 år).

”Vi har just nu ett barn som inte vill ta egna initiativ, utan vill bara leka med de saker som redan är upptagna och fixar de leksakerna på ett hårdhänt sätt. Man får som pedagog se till att alltid ha ett öga på barnet. Vi har även tidigare haft ett barn med en viss problematik, men då handlade det om ett barn som inte lekte alls, utan planlöst

gick runt i rummet utan att fokusera på något. I det fallet fanns vissa misstankar om ett eventuellt autistiskt drag, så där handlade det om att hitta saker som intresserade barnet och sedan arbeta vidare med det” (5 år).

”Man måste tänka på att det finns barn som behöver tid för att komma med i leken. Då gäller det att som vuxen ha is i magen och låta barnet lyssna och titta och sitta bredvid leken tills de känner trygghet att vara med” (20 år).

”Det känns som att det förutsätts att barn måste leka, men ibland kanske de bara iakttar eller inte vill delta och de måste få välja. Däremot har alla barn rätt att leka och vi har en skyldighet att hjälpa dem” (28 år).

Tre av pedagogerna hade inte några leksvaga barn i gruppen. De menar ändå att man måste ha koll på barn som själva väljer avskildhet så att det inte blir för ofta, så att de inte hamnar i en riskgrupp.

”Vi har ej barn i år som har problem med att leka, tvärtom. Men vi har ett barn som ibland väljer avskildhet och tycker att det är skönt för han experimenterar och tänker säger han. Vi respekterar det men håller naturligtvis koll så det inte blir för mycket” (20 år).

”Vi har ej barn som har svårt för att leka men någon som ibland gillar att leka för sig själv” (14 år).

”Våra barn är väldigt duktiga på att leka. Att beakta är att en del barn vill sitta bredvid och ej vara med i den gemensamma leken. För att bli trygga och lära sig leken innan de vill delta. Då gäller det att ge barnet tiden den behöver” (14 år)

5.5 Sammanfattning

De viktigaste resultaten vi kommit fram till i vår intervjustudie är:

- Enligt pedagogerna har leken en stor och betydelsefull roll för barnen i förskolan.
- Genom leken anser respondenterna att man lär sig fungera socialt, bearbetar upplevelser och att leken har en betydande roll för hela livet.
- Pedagogerna skall hela tiden finnas till för att understödja, stimulera och fånga upp barn vid behov.
- Som pedagog måste man skapa en trygg miljö för barnen. Detta bidrar till att stärka gruppkänslan.
- Genom att observera och finnas med i barns lek tycker pedagogerna att man lättare lägger märke till om barnen är utanför den gemensamma leken.
- Det är viktigt att man i arbetslaget diskuterar och reflekterar över sin barngrupp, men att man inte skall vara rädd att involvera fler parter.
- Det finns många olika tecken på barn som inte leker, till exempel någon typ av sjukdom eller att de har svårt att förstå lekreglerna.
- Det finns leksvaga barn i nästan varje grupp ute i verksamheten.

Ett citat som vi gärna vill sluta denna del av arbetet med är:

”Barnen tar saker till sig på ett fantastiskt sätt genom leken och om man är med och tar tillvara på alla situationer på bästa sätt kan hela dagen bli en enda lång lek” (5 år).

6 Diskussion

Det finns många definitioner på vad lek är och vi har inte fått *ett* specifikt svar. För oss har leken kommit att betyda "livsnödvändig". Genom litteratur och intervjuer har förklaringen till lek getts att den ska vara lustfylld, träna socialt samspel och att den ger kunskap. Alla dessa faktorer tror vi spelar en stor roll för att man ska kunna bli en fungerande samhällsmedborgare. Leken förbereder oss för ett framtida liv i samhället och vuxenlivet (Tullgren, 2003). "Människan utvecklas genom sina relationer till andra människor och relationerna är en livsviktig del av den nära världen" (Åm, 1986 s. 75).

6.1 Barn i leksvårigheter

Vi tror att om barn har svårt för att leka måste man som pedagog skapa en trygghet hos barnet genom en god gruppgemenskap och en stimulerande miljö. "Trygghet och närhet är viktiga faktorer då tankar ska utvecklas" (Kernell, 2002 s. 115). Något vi ställer oss kritiska till är att lokaler och miljöer inte regleras i läroplanen. Det kan vara lättare att nå målen man har med verksamheten, om man har bra lokaler och tillgång till stimulerande miljöer. Vi anser att barnen ska ha en sådan miljö att de ska kunna klara sig själva och inte behöva be om hjälp allt för mycket.

Vi vill inte säga att det är barnens fel att de inte leker utan att det många gånger är de vuxnas förhållningssätt som påverkar detta. Enligt pedagogerna finns det många olika orsaker till att barn inte leker, till exempel att barn har någon psykiskt eller fysiskt relaterad sjukdom. Det kan vara sociala orsaker eller att de inte har en tillräckligt stimulerande miljö. Vi tycker att alla barn borde få en möjlighet att skaffa sig ett självförtroende för att våga ge sig in i lekens värld och förstå dess lekkoder.

Något vi nämnt tidigare i arbetet är att barn kan hamna i olika ställningar. En av dessa är en så kallad "låg ställning". Under denna "ställning" tas det upp att barn som hamnat här ofta är barn som har språkproblem, barn som enbart gör negativa kontaktförsök eller att de tvärtemot är, blyga och tysta barn som därför lätt glöms bort. Barnen kanske över huvud taget inte har förstått lekens koder (Godée Wehner, 1995). Vi ser här en samstämmighet med respondenternas svar och tycker det är viktigt att ha detta i åtanke för att i ett tidigt skede se och fånga upp dessa barn. Vi valde också att nämna de andra ställningar eftersom vi ute i verksamheten har sett att det finns barn under varje ställning. Samtidigt är vi ändå kritiska till att man fullt ut ska förlita sig på denna indelning. Vi tror båda två att det är fel att dela upp barn i olika fack, utan man ska istället se var och ens kvaliteter. Men det är ändå viktigt att känna till denna indelning så att man som pedagog är medveten om hur barn förhåller sig till varandra. Samtidigt tycker vi det är viktigt att göra skillnad på barn som hamnat i leksvårigheter och barn som enbart vill leka själva. Man måste våga låta barnen stå utanför. Kanske har man en sådan dag att man vill vara för sig själv. Här måste man då som pedagog ha ögonen öppna för att upptäcka ifall barnen står utanför den gemensamma leken och att det inte blir för ofta.

"Det känns som att det förutsätts att barn måste leka, men ibland kanske de bara iakttar eller inte vill delta och då måste de få välja. Däremot har alla barn rätt att leka och vi har en skyldighet att hjälpa dem" (28 år).

6.2 Undersökningen

I vår undersökning har vi fått fram samstämmiga svar. Pedagoger, tidigare forskning och litteratur har en likvärdig uppfattning om vad som behöver göras ute i verksamheten för att fånga upp de leksvaga barnen. Efter att ha sett en medvetenhet hos vuxna som har en anknytning till yrket väcks tanken om varför det över huvudtaget finns leksvaga barn ute i verksamheten? Kan problemet ligga i föräldrarnas förebyggande arbete med barnen redan när de är små? Det sociala samspelet mellan vuxen och barn är av betydande roll och ska byggas upp redan i spädbarnsåldern. Genom att tidigt träna detta, anläggs den sociala karaktären på ett mer grundläggande sätt (Lillemyr, 1999). ”Leken är nödvändig för barns utveckling” (Tullgren, 2003 s. 18).

Något som kommit upp många gånger under vår skrivprocess är att man ska leka med barnen redan som spädbarn. Detta är en grundförutsättning för att man senare i livet skall våga gå in i lekens värld ihop med andra och att man är så pass säker i sig själv att man vågar det. Detta är ett budskap som vi vill att alla ska ta till sig så att det i framtiden förhoppningsvis minskar antalet barn som hamnar utanför den gemensamma leken. De ska våga ge sig in i det sociala samspelet på ett grundläggande och naturligt sätt.

”Här måste jag säga att jag faktiskt lägger ett ganska stort ansvar på föräldrarna. De behöver börja leka med sina barn redan när de föds, med mimspel och titt- ut- lekar och senare även ge- och- ta- lekar. Detta är särskilt viktigt om barnet inte börjar i förskolan förrän det är några år gammalt. Det är vi vuxna som måste lära barn hur man leker, vilka regler som gäller och hur turtagande och respekt ska finnas med i lek. Har barnet inte fått lära sig detta kommer det, tror jag, ha svårare att komma med i leken. Även självförtroende är en faktor. Ett barn behöver uppmuntran, beröm och bekräftelse varje dag för att få det självförtroende som gör att han eller hon vågar gå in i leken och fråga om man får vara med” (5 år).

Vi tror att det kan ha en negativ påverkan om barn inte får stimulans från vuxna i sin närhet, små barn som stora. Därefter kan förhållandet ha en stark yttre påverkan, så som samhällspåverkan från andra medmänniskor och media. Alla är vi olika och detta tror vi är viktigt att komma ihåg!

Tv- tittande utan bearbetning kan få förödande konsekvenser eftersom allt man gör behöver någon sorts bearbetning (Knutsdotter, 2003). Vi tror att det för en del barn kan bli på det sättet samtidigt som det för andra barn inte behöver bli det. Härtill tror vi att andra faktorer spelar in, så som personlighet, verklighetsuppfattning och trygghet. För att fånga upp dessa barn som ligger i gränzonen till att lättare bli påverkade tror vi att förebyggande arbete samt uppföljningsarbete ihop med barnen är en viktig del. Det mest grundläggande som både vi, pedagoger, författare och forskare är enstämmiga om är att tryggheten är en av de viktigaste faktorerna för barns vidareutveckling.

6.3 Observationer

Genom observationer menar pedagogerna att man lättare lägger märke till om barnen står utanför den gemensamma leken. Vi tycker att det är viktigt att observera barn som har svårt att leka och att medvetet observera de situationer där man vet att barnet har svårt för att hävda sig i leken. Man skapar kunskaper om barns värld och barnets situation (Tullgren, 2003). ”I de

flesta barngrupper finns ett eller flera barn som har svårt att vara med och hävda sig i lek” (Åm, 1986 s.78)

Något som samtliga respondenter menar är att de har eller har haft någon typ av leksvaga barn i sin barngrupp och detta ter sig på olika sätt. De kan vara barn som går in i lekar och förstör eller barn som drar sig undan och inte vill vara med. Vi tror att anledningen till att de inte är med i gemenskapen kan vara att leken kräver trygghet, och dessa barn kanske inte har funnit denna ännu. I och med att man inte känner sig trygg vågar barnen inte lämna verkligheten och gå in i lekvärlden (Knutson, 2003).

6.4 Att ta sig tid

En aktuell fråga som uppkommer i litteratur och genom svar ifrån de intervjuade är: Hur ska man som pedagog fördela tiden mellan barnen och administrativt arbete? Vilka barn är i behov av mer insats och kräver mer tid? (Orlenius, 2001). Enligt oss finns det ypperliga tillfällen att ta tillvara på barns intressen och arbeta med de leksvaga barnen när det är få barn på avdelningen eller att dela upp dem i mindre grupper. Vid tillfällen då det är mindre barn på avdelningar tar pedagogerna många gånger tag i pappersarbete som de ligger efter med tidsmässigt (Johansson, 2005). Vi tycker det är viktigt att man lämnar det administrativa för en stund och bara finns till för barnen. Att man tar sig tid för att observera och delta i barns lek för att se vad som sker.

Våra respondenter styrker detta genom att de säger sig arbeta i mindre grupper och tar till vara på genuina stunder. Däremot kan de känna sig frustrerade eftersom de skulle vilja göra och hinna med så mycket mer än vad de gör. ”Det krävs mycket planeringstid för att arbeta aktivt med barngruppen, vilket är en bristvara inom dagens förskolor” (Pedagog, 5år). Resurser, barnantal och mer administrativ tid påverkar verksamheten i allra högsta grad. (Johansson, 2005).

Här kan vi hålla med respondenter samt litteratur, eftersom vi känner väl igen oss och har flera gånger ute i verksamheten upplevt samma sak. Det är mycket tid som går till det administrativa arbetet. Vi håller med Lamer om att det är viktigt att ta hand om de svaga barnen, att ta hänsyn till dem måste vara avgörande i verksamheten (Lamer, 1991).

6.5 Pedagogers bakgrund och dess betydelse

I resultatdelen har vi benämnt respondenterna med verksamma år för att göra det tydligt för läsaren. Vi kunde inte upptäcka att antalet verksamma år hade någon betydelse för pedagogernas synsätt, inte heller pedagogers arbetssätt, kompetenser och syn på barns utveckling och lärande. Vi fick uppfattningen att alla respondenter var kunniga och väl medvetna om deras relation till barnen och individens lek och lärande.

6.6 Spår av teorier

Vi har kunnat se spår av pedagogernas svar kopplat till teorierna vi presenterade i litteraturgenomgången. Vygotskij har grundat och står för den sociokulturella teorin (Lillemyr, 1999). Piaget menar att man konstruerar sin kunskap genom egna erfarenheter (Orlenius, 2001). Ericsson och Fröbel menar att man bearbetar saker genom leken (Lillemyr, 1999)

”I leken samspelar barnen med varandra, de lär sig turtagning, ta hänsyn till andra, vara en bra kompis och få utlopp för sin fantasi. Genom andra ser de också sig själva och bearbetar olika händelser” (22 år).

”Leken är barns sätt att bearbeta upplevelser. De utforskar, utmanar sin kroppsformåga samt samspelar med andra ” (28 år).

”Lek är någonting roligt och livsviktigt. Leken är nödvändig för att utvecklas på ett bra sätt. Barn lär sig och bearbetar saker som händer omkring dem med hjälp av leken. I sin lek får barnen träning i att fungera socialt med andra barn och vuxna, även i konflikthantering” (6 år).

Man kan alltså se spår av alla teoretikernas teorier i pedagogernas tankar och svar. En intressant tanke uppkom hos oss om att man i dagens samhälle kan se så tydliga spår av de gamla teoretikernas idéer i förskolorna.

6.7 Det livslånga lärandet

”Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten skall vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar” (Lpfö, 1998 s.4). Detta är något som alla pedagoger poängterat i sina intervjuer. De ser att leken har en betydande roll för barnen i förskolan eftersom de bearbetar och fantiserar i leken. Genom leken bearbetar barnen saker och ting, och därigenom utvecklas de. Får man däremot inte bearbeta i leken kan mognaden komma att hamna på efterkälken (Knutsdotter, 2003). Därför anser pedagogerna att man måste skapa en miljö som stimulerar barn till lek. Att skapa miljöer för att stimulera och uppmuntra barn till lek tror vi inte är en enkel men viktig del att lägga ner lite extra energi på. Detta för att få med sig de leksvaga barnen in i lekens magiska värld.

Pedagogerna är medvetna och tror mycket på att vara aktivt deltagande, samt stärka, stimulera och få med barnen in i leken. Genom att man som pedagog närvarar i leken visar man viljan till kunskap om individen. Vi kan delvis hålla med om att man skall delta i leken, men samtidigt ska man också vara såpass professionell att man kan låta barn som kan och vill leka själva göra detta. Ibland tror vi att barnen kan leka med andra barn på ett något annorlunda sätt, gentemot om det är en vuxen med i sammanhanget. Här måste man som pedagog vara professionell och känna av ”läget” i gruppen och inte bara hoppa in i en lek.

Pedagogerna anser att det är viktigt att försöka möta individer genom att faktiskt analysera och förstå dem i deras livssituation. Man ska möta deras otrygghet och misstro med tilltro och respekt (Orlenius, 2001). Man måste se alla barn och visa att man ser dem genom handling och att man talar uppmuntrande med barnen så att de känner sig värdefulla och behövda. ”Hej, kommer du nu, vad bra!” (Johansson, 2005).

I en intervju fick barnen i förskolan frågan om vad som är bäst med deras förskola, svaret på detta blev: Att man får leka! (Läraryrket, 2006). Vi undrar i och med detta hur det känns för de barn som inte leker eller som inte får vara med i gemenskapen? Vi måste som pedagog ta vårt ansvar och få med alla barnen in i lekens underbara värld! Vi tror att leken kan vara underbar om alla trivs och känner sig välbehövda och uppskattade!

6.8 Förslag till kommande forskning

Hade vi haft mer tid till förfogande hade vi gärna gått ut i verksamheten för att ta reda på hur pedagogerna arbetar med att fånga upp de leksvaga barnen. Arbetar de på ett sätt som de påstår att de är medvetna om att de måste göra? Vi båda har upplevt att det finns leksvaga barn som står utanför gruppgemenskapen ute i verksamheten och fått det bekräftat genom vårt resultat. Varför är det så när pedagogerna är kunniga och medvetna? Därför hade vi velat gå in på ett djupare plan och försökt ta reda på orsaker till att det uppkommer barn som hamnar i leksvårigheter på olika sätt. Finns det brister i det förebyggande arbetet eller uppföljningsarbetet på avdelningen? Vi tror att om vi hade gjort detta hade vi fått ett mer rättvist resultat för barnen. Alltså: Stämmer pedagogernas svar överens med verksamheten som bedrivs? För att få fram detta resultat skulle vi velat vara ute en längre tid och observerat.

Något man skulle kunna bedriva vidare är forskning om vad som händer med de barnen som inte leker eller står utanför gemenskapen. Det är någonting som är oerhört intressant, men som vi tyvärr sett lite studier om i litteratur och tidigare forskning. Antingen har det inte bedrivits någon större forskning i ämnet eller så kanske barnen har fångats upp i tid vilket i så fall är mycket positivt.

Man kanske kan börja i senare ålder och titta tillbaka på deras liv, att man därtill ställer frågan: Har du fått leka? Att man letar efter ett mönster i det som har hämmats på olika sätt. Hur blir de som vuxna? Enligt Ericsson kan detta bero på att man inte fått ta tag och bearbetat kriser på ett positivt sätt och inte fått agera ut sina lekbehov redan i tidig ålder. Han menar på att detta kan leda till att man får ångest (Lillemyr, 1999).

Något som dykt upp i våra tankar under arbetets gång och som är gemensamt för den litteratur vi läst är att författarna anser att det är avsevärt mycket bättre att redan i förskolan få erfarenheter av lek och vänskap än att hoppas på att få det senare under skolgången. Vår fråga är då: Hur mycket svårare blir det att fånga upp de barn som inte fått med sig lekkoderna ifrån förskolan till skolan? Vad brister och vad blir följderna av detta?

7 Slutord

Leken väcker olika känslor, tankar och upplevelser hos olika människor. Vi tillägnar oss leken på olika sätt, det kan bero på bakgrund och tidigare erfarenheter. Innan påbörjat arbete var vi båda medvetna om att leken var en viktig del i allas liv, men inte att leken i många fall är livsnödvändig.

*”Det går att överleva utan lek men inte leva”
(Edenhammar & Wahlund, s.5)*

8 Referenser

- Berefelt, Gunnar (red) (1999), *Barns skapande lek*. Stockholm, Centrum för barnkulturforskning. ISSN 0280-6061;10
- Dysthe, Olga (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund, Studentlitteratur. ISBN 91-44-04195-0
- Edenhammar, Karin & Wahlund, Christina (2000). *Utan lek ingen utveckling: metoder och förutsättningar för barns lek*. Stockholm, Rädda barnen. ISBN 91-89366-47-6
- Folkman Marie-Louise & Svedin Eva (2003), *Barn som inte leker, Från ensamhet till social lek*. Stockholm, Runa förlag. ISBN 91-88298-64-7
- Godée Wehner, Christina (1995). *Leka i grupp*. Stockholm, Natur och kultur. ISBN 91-27-03659-6
- Jerlang, Espen (red) (2001). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm, Liber AB.
- Johansson Bo & Svedner Per- Olov (2001). *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala, Kunskapsföretaget. ISBN 91-89040-36-8
- Johansson, Eva (2005). *Möten för lärande, Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm, Myndigheten för skolutveckling. ISBN 91-85009-30
- Johansson, Jan-Erik (1995). *Friedrich Fröbel – Människans fostran*. Lund, Studentlitteratur. ISBN 91-44-36711-2
- Kernell, Lars- Åke (2002). *Att finna balanser*. Lund, Studentlitteratur. ISBN 91-44-04079-2
- Klingberg, Göte (1971). *Så levde barnen förr. Dokument om allvar och lek*. Stockholm, Natur och Kultur. ISBN
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1991). *Varför leker inte barnen? En rapport från ett daghem*. Stockholm, HLS Förlag. ISBN 91-7656-246-8
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2003). *I lekens värld*. Stockholm, Liber AB. ISBN 91-47-05181-7
- Lamer, Kari (1991). *Du får inte vara med!- Att förmedla värderingar i uppfostran*. Lund, Studentlitteratur. ISBN 91-44-33571-7
- Lillemyr, Ole Fredrik (1999). *Lek-upplevelse-lärande i förskola och skola*. Stockholm, Liber AB. ISBN 91-47-05074-8
- Läraförbundet (2006). *Lekens roll i förskola och förskoleklass*. Stockholm, Lärarförbundets förlag. ISBN 91-85096-98-9

- Löfdahl, Annica (1999). *Förskolebarns lek – en arena för kulturellt och socialt meningsskapande*. Karlstad, Institutionen för utbildningsvetenskap. ISSN 1403-8099
- Orlenius, Kennert (2001). *Värdegrunden- finns den?* Hässelby, Runa förlag. ISBN 91-88298-53-1
- Samuelsson Pramling Ingrid & Sheridan Sonja (1999). *Lärandets grogrund*. Lund, Studentlitteratur. ISBN 91-44-01047-8
- Skolverket (2006). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98*. ISBN 91-85545-12-0 & ISBN 978-91-85545-12-4
- Socialstyrelsen (1987). *Pedagogiskt program för förskolan. Allmänna råd från socialstyrelsen*. 1987:3. Stockholm, Allmänna förlaget AB. ISBN 91-38-09566-1 (hela verket)
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund, Studentlitteratur. ISBN 91-44-03615-9
- Tullgren, Carlotta (2003). *Den välreglerade friheten, Att konstruera det lekande barnet*. Malmö, Lärarutbildningen, Malmö högskola. ISBN 91-85042-07-2
- Vygotskij, Lev S (2002). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg, Diadalos AB. ISBN 91 7173 001 7
- Åm, Eli (1986). *Leken i förskolan – de vuxnas roll*. Stockholm, Natur och kultur, ISBN 91 27-01603-X

Internet

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Lek> Tillgänglig 2007-04-10

Hej!

Nu har vi, Lotta Ekelund och Anneli Hallén, kommit igång med vårt examensarbete (C-uppsats).

Vi har valt att skriva om ämnet Barn som inte leker - en studie om pedagogers förhållningssätt till barn som inte leker. Nu skulle vi vilja ha pedagogers perspektiv på detta. Av er som befinner er ute i verksamheten. Vi vore tacksamma om ni kunde ta er tid att svara på dessa bifogade intervjufrågor enskilt.

Hela vår undersökning kommer att behandlas anonymt. Underlaget kommer endast att vara tillgängligt för oss författare samt vår handledare Bibbi Ljungvall vid Göteborgs universitet.

Vid frågor kontakta oss gärna per telefon:

Lotta Ekelund xxxx-xxxxxx

Anneli Hallén xxxx-xxxxxx

Bibbi Ljungvall xxx-xxx xxxx

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar Lotta & Anneli

Intervjufrågor

- 1. Är du man eller kvinna?**
- 2. Vilken yrkestitel har du?**
- 3. Hur många år har du arbetat inom förskolan?**

- 4. Vad är lek för dig? (Hur definierar du begreppet?)**
- 5. Vilken är din roll i relation till barns lek?**
- 6. Hur uppmärksammar du om ett barn inte kommer med in i den gemensamma leken?**
- 7. En del barn har svårt att komma in i den gemensamma leken. Vad tror du detta kan beror på?**
- 8. Vad kan du som pedagog göra för att få med alla barn i leken? Den styrda som den fria leken?**
- 9. Vilka ska involveras? Personal/föräldrar/specialpedagog/andra barn etc.**
- 10. Tror du det går förhindra att barn hamnar utanför den gemensamma leken?**
- 11. Vilka orsaker, enligt dig, finns till att barn inte leker?**
- 12. Vad har leken för betydelse för barn?**
- 13. Har ni barn i er barngrupp som har svårt för att leka? På vilket sätt visar sig detta?**
- 14. Övriga synpunkter?**